

doi 10.22059/JIS.2022.349277.1156

Research Paper

The role of handicrafts on the level of employment of Baloch women and the advancement of the region's economy (case study: needlework of Iranshahr city)

Negar Avishi^{1✉} | Zahra Hosseinabadi² | Marzieh Esfandiari³

1. Corresponding Author; Master's student of Art Research, Faculty of Art and Architecture, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. Email: negaravishiorge@gmail.com
2. Associate professor, Faculty of Art and Architecture, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran Email. hosseinabadi@arts.usb.ac.ir
3. Associate professor, Department of Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. Email: m.esfandiari@eco.usb.ac.ir

Article Info.

Abstract

Received:
2022/09/29

Accepted:
2022/11/29

Keywords:

Handicrafts,
needlework,
economy, job
creation, home
jobs, Baloch
women.

It can be acknowledged that needlework represents the authenticity of the Baloch people, the most well-known and important art of the people of Baluchistan. This beautiful art is sewn in different cities of Sistan and Baluchistan province by the hands of Sistani and Baloch women, but the selection of Iranshahr city as the national city of needlework has given special importance to Baloch needlework of this city. Problems such as the sewing of Baloch needlework by foreign nationals and the danger of the authenticity of this valuable art, which is referred to as a national heritage, require a special look at this field. It is necessary to try to identify the problems that stand in the way of Baloch needlework in Iranshahr city and present the effective factors for increasing the employment of Baloch women in this city. What has been considered as the goal of this research is the study of factors affecting the employment of Baloch women in the field of needlework and its effect on the advancement of the region's economy. The required information of the research, which was conducted by descriptive-analytical method, was collected through library and field studies, and the questionnaire tool was also used. The statistical sample of the research is made up of needlewomen from Iranshahr city. After analyzing the obtained data, among the factors affecting the increase of employment of Baloch women in the field of needlework in Iranshahr city and as a result the economic advancement of the region, factors such as allocating fixed salaries to active needlewomen, Attracting the help of investors and setting up the supply chain of raw materials in Sistan and Baluchistan province and as a result reducing the production costs of needlework products and increasing employment in the province, guaranteeing the purchase of needlework products at a fair price, improvement of internet coverage in the villages of Iranshahr and so on.

How To Cite: Avishi, Negar; Hosseinabadi, Zahra; Esfandiari, Marzieh (2023). The role of handicrafts on the level of employment of Baloch women and the advancement of the region's economy (case study: needlework of Iranshahr city). *Journal of Iranian Studies*, 13 (3), 61-79.

Publisher: The University of Tehran Press.

نقش صنایع دستی بر میزان اشتغال‌زایی بانوان بلوچ و پیشبرد اقتصاد منطقه (مطالعه موردی: سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر)^۱

نگار آویشی^۱ | زهرا حسین‌آبادی^۲ | مرضیه اسفندیاری^۳

۱. نویسنده مسئول؛ دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهش هنر دانشکده هنر و معماری دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
رایانامه: negaravishiorge@gmail.com

۲. دانشیار گروه پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
رایانامه: hosseinabadi@arts.usb.ac.ir

۳. دانشیار گروه علوم اقتصادی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
رایانامه: m.esfandiari@eco.usb.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

می‌توان چنین اذعان نمود که حرفه سوزن‌دوزی نمایانگر اصالت قوم بلوچ، شناخته‌شده‌ترین و مهم‌ترین هنر مردم بلوچستان می‌باشد. این هنر زیبا در شهرهای مختلف استان سیستان و بلوچستان به دست بانوان خوش‌ذوق سیستانی و بلوچ دوخته می‌شود، اما انتخاب شهرستان ایرانشهر به عنوان شهر ملی سوزن‌دوزی، اهمیت ویژه‌ای به سوزن‌دوزی بلوچ این شهرستان بخشیده است. مشکلاتی از جمله انجام سوزن‌دوزی‌های بلوچ به دست اتباع خارجه و در خطر بودن اصالت این هنر ارزنده که به عنوان میراث ملی از آن یاد می‌شود، نگاهی ویژه به این حوزه را می‌طلبد و ضروری است تلاش شود مشکلاتی که بر سر راه سوزن‌دوزی بلوچ شهرستان ایرانشهر قرار دارد شناسایی شده و عوامل مؤثر بر افزایش اشتغال‌زایی بانوان بلوچ این شهرستان ارائه گردد. آنچه در این تحقیق به‌عنوان هدف موردتوجه قرار گرفته است، مطالعه عوامل مؤثر بر اشتغال‌زایی زنان بلوچ در زمینه سوزن‌دوزی و تأثیر آن در پیشبرد اقتصاد منطقه می‌باشد. اطلاعات موردنیاز پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده و از ابزار پرسش‌نامه نیز بهره گرفته شده است. نمونه آماری پژوهش را بانوان سوزن‌دوز شهرستان ایرانشهر تشکیل داده‌اند. پس از تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده می‌توان عواملی همچون اختصاص حقوق ثابت به سوزن‌دوزان فعال، تضمین خرید محصولات سوزن‌دوزی به قیمت منصفانه، بهبود پوشش‌دهی اینترنت در دهستان‌های شهرستان ایرانشهر و غیره را از جمله عوامل مؤثر بر میزان اشتغال‌زایی سوزن‌دوزی زنان بلوچ در شهرستان ایرانشهر و در نتیجه پیشبرد اقتصاد منطقه نام برد.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۷/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۹/۰۸

واژه‌های کلیدی:

صنایع دستی،
سوزن‌دوزی، اقتصاد،
اشتغال‌زایی، مشاغل
خانگی، زنان بلوچ.

استناد به این مقاله: آویشی، نگار؛ حسین‌آبادی، زهرا؛ اسفندیاری، مرضیه (۱۴۰۲). نقش صنایع دستی بر میزان اشتغال‌زایی بانوان بلوچ و پیشبرد اقتصاد منطقه (مطالعه موردی: سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر). *فصلنامه پژوهش‌های ایران‌شناسی*، ۱۳ (۳)، ۶۱-۷۹.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. این مقاله از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر دانشکده هنر و معماری دانشگاه سیستان و بلوچستان استخراج گردیده است. عنوان پایان نامه: مطالعه عوامل مؤثر بر میزان اشتغال‌زایی سوزن‌دوزی زنان بلوچ و تأثیر آن در پیشبرد اقتصاد منطقه (مطالعه موردی ایرانشهر و حومه).

مقدمه

بانوان بلوچ یکی از ارزشمندترین سرمایه‌های منطقه بلوچستان هستند. مادران و دخترانی که به جای استفاده از پوشاک ساده، شروع به انتقال طرح‌های ذهنی خود بر روی پارچه نموده و سپس هنر خود را به تن کرده و پیشینه‌ای گران‌بها در زمینه هنرهای دستی برای ایران و بلوچستان رقم زدند. صنایع دستی یکی از مسائل مهمی است که در سال‌های اخیر مورد توجه و تأکید اقتصاددانان قرار گرفته است. بررسی روند زندگی انسان‌ها در قرن‌های اخیر نشان می‌دهد که زنان در توسعه به‌ویژه توسعه پایدار نقش کلیدی ایفا می‌کنند. در سال‌های اخیر در کشورهای زیادی مطالعات گسترده‌ای در حوزه نقش زنان در توسعه اقتصادی هر منطقه و کشور انجام شده و نتایج آن‌ها نشان‌دهنده نقش پررنگ زنان در رشد و توسعه اقتصادی است. با توجه به سهمی که محصولات صنایع دستی در اقتصاد کشور دارند و همچنین مشارکت زنان در مسائل اقتصادی و تولیدی، پرداختن به این موضوعات بسیار حائز اهمیت است. نکته دیگری که بر لزوم پرداختن به چنین موضوعاتی می‌افزاید، ویژگی‌های صنایع دستی شامل بی‌نیازی از سرمایه کلان، اشتغال‌زا بودن این هنر-صنعت، جنبه‌های کاربردی و تزئینی، ابزار اولیه در دسترس و غیره می‌باشد. صنایع دستی ایران در سراسر دنیا شناخته شده است و سوزن‌دوزی نیز، یکی از این صنایع دستی است که در میان زنان بلوچ عمومیت داشته و هر زن و دختر بلوچ در هر رده سنی با این هنر زیبا آشنایی داشته و مانند گنجی گران‌بها از مادر به فرزند می‌رسد. سید صدر سوزن‌دوزی بلوچ را سند موجودیت و نور چشم زنان بلوچ می‌داند (سید صدر، ۱۳۸۶: ۲۲۰). سوزن‌دوزی بلوچ نه تنها هنری زیبا و ارزشمند است، بلکه در زمینه‌های فرهنگی و اقتصادی نیز می‌تواند نقش مهمی ایفا کند. برخی شهرت بلوچستان را با سبک منحصر به فرد جامه بانوان این ناحیه گره می‌زنند که هنوز هم استفاده از این لباس فاخر در شهرها و روستاهای بلوچستان رایج است و به‌رغم تغییرات اجتناب‌ناپذیر، خصوصاً تغییرات در ترکیبات رنگی، سوزن‌دوزی همچنان یکی از صنایع دستی مشهوری است که متقاضی بسیاری در بازارهای داخلی و خارجی دارد (بلوکباشی و یارشاطر، ۱۳۸۳). تا کنون مطالعات بسیاری با هدف شناسایی موانع بر سر راه پیشرفت صنایع دستی و اشتغال‌زایی از راه آن صورت گرفته است. برای مثال ریحانه نمازیان (۱۴۰۰) پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود را در زمینه بررسی عوامل تأثیرگذار در کارآفرینی زنانی که در شهر کرمان به کسب و کار خانگی مشغول هستند را به اتمام رسانده است. مورد مطالعه این پژوهش پته‌دوزی کرمان بوده و تمامی زنان کرمان که در سال ۱۴۰۰ به پته‌دوزی مشغول بودند، جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند که پژوهشگر از میان آن‌ها ۲۰ نفر را به منظور انجام مصاحبه برگزیده است. نویسنده پس از بررسی یافته‌های پژوهش، تأسیس سازمان یا دفتر مرکزی که عهده‌دار آموزش، معرفی پته‌دوزی کرمان به جهانیان، جذب سرمایه و غیره باشد را راهکاری به منظور رونق هنر پته‌دوزی کرمان و از

عوامل افزایش کارآفرینی زنان این خطه می‌داند. پایتختی اسکویی و طبقچی اکبری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تأثیر شاخص‌های جهانی شدن، تسهیلات بانکی، تحریم، اندازه دولت و تورم بر اشتغال بانوان در ایران در طول سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۲ را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که تأثیر اندازه دولت، شاخص تحریم‌ها و تورم بر اشتغال زنان منفی است، اما شاخص‌های تسهیلات بانکی و جهانی شدن بر اشتغال زنان تأثیر مثبت دارد. پایان‌نامه دیگری نیز در این زمینه به قلم نورمحمد رئیسی (۱۳۹۲) به تحریر درآمده است. این تحقیق به بررسی و مطالعه عوامل تأثیرگذار بر توسعه و افزایش میزان سرمایه‌گذاری و بازاریابی صنایع دستی (به‌طور موردی سوزن‌دوزی استان سیستان و بلوچستان) می‌پردازد. نمونه‌ای از زنان سوزن‌دوز، مدیران و تعاونی‌های مرتبط و فعال در حوزه صنایع دستی، جامعه آماری این تحقیق هستند. نتایج این پایان‌نامه نشان می‌دهد که متغیرهای میزان آشنایی صنعت کاران، توسعه تعاونی‌ها، میزان مشارکت دولت در توسعه سرمایه‌گذاری، بازاریابی محصولات و گسترش و توسعه صنعت مؤثر می‌باشد. مطیعی لنگرودی و مرادی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای به بررسی صنایع و جایگاه آن در فرآیند صنعتی‌سازی و پیشرفت ناحیه روستایی بخش مرکزی شهرستان بیرجند پرداخته‌اند. نتایج نشان‌دهنده این است که بخش صنعت روستایی در ناحیه مورد مطالعه شامل صنایع دستی و صنایع کارخانه‌ای دارای توانمندی‌های بسیاری است و اگر فرصت‌های شغلی افزایش یابند، می‌توان نتایجی چون افزایش درآمد و افزایش میزان رفاه، کاهش نرخ مهاجرت‌های روستاییان به شهر و نیز کاهش میزان نابرابری‌های منطقه‌ای را شاهد بود و به این ترتیب فرآیند توسعه روستایی آسان می‌شود. محمدصادق علیایی (۱۳۸۱) در پایان‌نامه خود ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زنان ناحیه روستایی شهرستان دیواندره را بررسی نموده و سهم آنان در درآمد خانوار را مورد بررسی قرار داده است. نتیجه این تحقیق این بود که نیروی کار زنان روستایی از لحاظ اقتصادی و اجتماعی دارای ارزش است که در زمینه اقتصادی نقش مهمی را در افزایش درآمد خانواده روستایی ایفا می‌کند. ایلکای ارارسلان^۱ و همکارانش (۲۰۲۱) در پژوهشی به مطالعه عوامل مؤثر بر افزایش میزان اشتغال زنان در ترکیه پرداخته‌اند و در این زمینه تصمیمات و توصیه‌هایی به‌منظور بهبود شرایط اقتصادی و مالی نیز ارائه نموده‌اند. آن‌ها عواملی همچون آموزش به زنان و افزایش نرخ باسوادی آن‌ها، ایجاد قوانین حمایتی از زنان جهت حفظ جایگاه آن‌ها در بازار کار، حمایت از کارآفرینی و وضع مقرراتی برای افزایش توان سرمایه‌گذاری در جهت افزایش اشتغال و کاهش بیکاری زنان، در نظر گرفتن یک سیاست دستمزد پایه برای تقویت رابطه بین دستمزد و کارایی و غیره را از عوامل مؤثر بر افزایش میزان اشتغال زنان در ترکیه برشمرده‌اند. جستار پیش رو علاوه بر تأیید نتایج تحقیقات پیشین و تفاوت در قلمرو تحقیق و جامعه آماری، به‌صورت

تخصصی‌تر به شناسایی عوامل مؤثر بر افزایش اشتغال‌زایی بانوان بلوچ در عرصه سوزن‌دوزی و بررسی تأثیرات هر یک از عوامل بر اشتغال این بانوان و در نتیجه پیشبرد اقتصادی منطقه پرداخته است. با وجود کثرت مطالعات در این زمینه، مشکلات و موانع بر سر راه سوزن‌دوزی بلوچ همچنان پابرجا است. این مسئله بر لزوم نگاهی دوباره به این حوزه و ارائه پیشنهادات مستقیم و جدید با هدف رفع موانع موجود در شرایط کنونی در حوزه سوزن‌دوزی تأکید دارد. بنابراین سؤالات پژوهش به شرح ذیل می‌باشد:

- چه عواملی در میزان اشتغال‌زایی سوزن‌دوزی زنان بلوچ مؤثر است؟
- سوزن‌دوزی زنان بلوچ چه نقشی می‌تواند در پیشبرد اقتصاد منطقه ایفا کند؟

روش

قلمرو مکانی پژوهش حاضر، شهرستان ایرانشهر و حومه (دهستان بزمان و دامن) بوده و مطالعات میدانی پژوهش و تکمیل پرسشنامه‌ها نیز در خرداد ماه ۱۴۰۱ انجام گرفته است. این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی و برحسب هدف در گروه تحقیقات کاربردی جای می‌گیرد. اطلاعات مورد نیاز پژوهش به روش میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده و از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته نیز بهره گرفته شده است. پرسشنامه با تعداد ۶۳ سؤال، شامل دو بخش است که هرکدام اطلاعات کلیدی در دو زمینه متفاوت، اما مرتبط با بحث را به دست می‌دهد. در بخش نخست، سؤالاتی به صورت چند گزینه‌ای به منظور جمع‌آوری اطلاعات فردی پاسخ‌دهندگان (سوزن‌دوزان شهرستان ایرانشهر) طراحی شده‌اند که شامل ۱۸ سؤال است. ۴۵ سؤال بعدی، بخش دوم پرسشنامه را تشکیل می‌دهند که بر مبنای مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده و شامل گزینه‌های کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم می‌باشند. مجموعه‌ای منظم از گویه‌ها (عبارات) که طبق ترتیب خاصی تدوین شده‌اند، مقیاس لیکرت را می‌سازند. «این گویه‌ها حالات خاصی از پدیده مورد اندازه‌گیری را به صورت گویه‌هایی که از لحاظ ارزش اندازه‌گیری دارای فاصله‌های مساوی است، عرضه می‌کند» (سرمد و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۵۴). در طیف لیکرت، پژوهشگر تعدادی گویه که با موضوع تحقیق مناسب است را در اختیار پاسخ‌دهنده قرار می‌دهد تا به وسیله آن، پاسخگو گرایش خود را درباره آن سؤال یا موضوع مطرح شده مشخص نماید (حافظ‌نیا، ۱۳۹۴: ۴۲).

از میان سوزن‌دوزان شهرستان ایرانشهر که جمعیتی حدود ۷۰۰ نفر را تشکیل می‌دهند (www.irna.ir)، ۱۰ درصد آنان به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. در برخی از مواقع، موضوع پژوهش به گونه‌ای است که به جای به دست آوردن اطلاعات از عمومیت مردم و کسانی که به راحتی در دسترس قرار می‌گیرند، اطلاعات باید از گروه‌ها و افراد خاص صورت پذیرد. به عبارت دیگر، انواع خاصی از افراد قادر به ارائه اطلاعات مورد نیاز پژوهش هستند، زیرا با معیارهای تدوین شده توسط محقق

مطابقت دارند. به این نوع از نمونه‌گیری، نمونه‌گیری هدفمند می‌گویند (رضوانی‌منش، ۱۳۹۷: ۵۲) که در پژوهش حاضر نیز به دلیل اینکه بانوان سوزن‌دوز منطقهٔ ایرانشهر جامعهٔ آماری را تشکیل می‌دهند و قشر خاصی از جامعه هستند، روش نمونه‌گیری از نوع هدفمند و تصادفی بوده است. جهت سنجش پایایی و روایی پرسشنامه، پس از تکمیل پرسشنامه توسط ۳۰ نفر از جامعهٔ آماری، نتایج به دست آمده پس از کدگذاری وارد نرم‌افزار SPSS شده و با استفاده از روش محاسبهٔ ضریب آلفای کرونباخ به محاسبهٔ پایایی پرسشنامه پرداخته شد. نتیجهٔ به دست آمده از نرم‌افزار ضریب $0/820$ را برای پایایی پرسشنامه مشخص نمود که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی خوبی برخوردار است.

یافته‌ها

برای ارائهٔ پرسشنامه به پاسخ‌دهندگان، از دو روش حضوری و غیرحضوری استفاده شد. در روش حضوری، در ابتدا با حضور پژوهشگر در غرفهٔ سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر در دومین جشنواره بانوی نخبه استانی که در شهر زاهدان و در تاریخ ۲۱ الی ۲۳ خرداد ماه سال ۱۴۰۱ برگزار گردید، تعدادی از پرسشنامه‌ها از طریق راه‌های ارتباطی اینترنتی برای بانوان سوزن‌دوز بلوچ غرفهٔ شهرستان ایرانشهر ارسال گردید. در گام بعد، پژوهشگر با حضور در شهرستان ایرانشهر، اقدام به توزیع پرسشنامه‌ها نمود. در روش غیرحضوری نیز تعدادی از پرسشنامه‌ها به صورت مصاحبهٔ تلفنی و پرسش و پاسخ از بانوان سوزن‌دوز ساکن ایرانشهر تکمیل گردید. تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده به دو صورت حضوری و غیرحضوری ۱۰۰ عدد بود که تعداد ۷۶ عدد توسط جامعهٔ هدف تکمیل گردید. پس از بازبینی پرسشنامه‌های پاسخ داده شده، تعداد پرسشنامه‌های قابل استفاده به ۷۰ عدد رسید که نشان می‌دهد نرخ بازگشت‌پذیری پرسشنامه شماره ۱، ۷۰٪ بوده است. در این بخش، داده‌های پرسشنامه استخراج گردیده و با استفاده از نمودار نمایش داده شده و مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

از میان پاسخ‌دهندگان ۴۱ درصد در بازه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال قرار دارند و پس از آن، بازه سنی ۱۵ تا ۳۰ سال بیشترین تعداد را با ۳۴ درصد به خود اختصاص داده است. حین توزیع پرسشنامه‌ها، ارتباط برقرار نمودن با افرادی که در رده‌های سنی بالاتر قرار داشتند، به سختی انجام می‌گرفت. از جمله دلایل عدم برقراری ارتباط با افراد با سن بالاتر می‌توان به عدم تسلط آن‌ها به زبان فارسی، عدم توانایی در پاسخ دادن به سؤالات پرسشنامه به دلیل بی‌سوادی و کمبود حوصله اشاره نمود. با وجود این موارد، به دلیل اینکه تمایل به استفاده از تجربیات این بانوان از سمت محقق وجود داشت، تلاش شد پرسش و پاسخ مستقیم با کمک بانوان بلوچی که به زبان فارسی مسلط بودند، انجام شود. اما بانوان در رده‌های سنی بالا به دلیل کم‌حوصلگی از پاسخ دادن به همه سؤالات پرسشنامه امتناع ورزیدند و اکثر پرسشنامه‌ها ناتمام

باقی ماندند. به دلیل وقت‌گیر بودن این فرآیند و عدم دستیابی به نتیجه مطلوب، محقق جهت جمع‌آوری اطلاعات به سراغ رده‌های جوان جامعه هدف رفت. اکثر بانوان سوزن‌دوز شهرستان ایرانشهر تحصیلاتشان در حد دیپلم و کمتر از آن با ۳۴ درصد و کارشناسی با ۳۳ درصد می‌باشد. متأسفانه هیچ‌کدام از پاسخ‌دهندگان تحصیلات دکتری و بالاتر را دارا نبودند و تعداد کسانی که ادامه تحصیل نداده‌اند و یا تحصیلات خود را تا پایان دوره دبیرستان ادامه داده‌اند بیشتر از سایر گزینه‌ها می‌باشد. اما با توجه به اینکه ۱۲ نفر از این بانوان تحصیلات دانشگاهی را تا درجه کارشناسی ارشد ادامه داده‌اند، می‌توان به رشد نرخ باسوادی بانوان در شهرستان ایرانشهر در آینده‌ای نزدیک امیدوار بود. داده‌های به دست آمده از بخش وضعیت اشتغال نشان می‌دهند که تعداد افراد خانه‌دار و شاغل جامعه آماری پژوهش کاملاً مساوی هستند. برخی از این افراد علاوه بر اینکه برای خود و خانواده‌شان به وسیله تولید محصولات سوزن‌دوزی ایجاد شغل نموده بودند، دست به کارآفرینی برای بانوان دیگر نیز زده بودند و بدین ترتیب بانوان بیشتری دارای شغل بودند. عده‌ای نیز در زمینه‌های دیگر شاغل بودند و در زمان اوقات فراغت خود و یا به‌عنوان شغل دوم به انجام سوزن‌دوزی می‌پرداختند. عده‌ای دیگر از بانوان سوزن‌دوز نیز علی‌رغم فعالیت در این عرصه، به دلیل عدم کسب درآمد از این حرفه و یا درآمد ناچیز، گزینه خانه‌دار هستیم را انتخاب نموده‌اند. با این وجود، با توجه به اینکه حدود نیمی از افراد جامعه هدف را قشر جوان تشکیل داده‌اند و در بخش مربوط به وضعیت اشتغال مشخص گردید که تعدادی از آنان بیکار و یا خانه‌دار هستند، به نظر می‌رسد در این شهرستان با جمعیت جوانی که آمادگی ورود به بازار کار مرتبط با حرفه خود را دارند اما زمینه‌های لازم برای اشتغال آنان فراهم نیست، رو به رو هستیم. نتایج حاکی از آن است که تمامی پاسخ‌دهندگان حداقل ۱ فرد شاغل در زمینه سوزن‌دوزی در خانواده خود دارند. با توجه به اینکه شهرستان ایرانشهر به دلیل تعداد زیاد سوزن‌دوزان و کارگاه‌های سوزن‌دوزی به‌عنوان شهر ملی سوزن‌دوزی شناخته شده است، این امر طبیعی است. در ایرانشهر تقریباً در هر منزل حداقل یک نفر مشغول به سوزن‌دوزی می‌باشد. تعداد ۳۱ نفر (۶۹ درصد) از افراد حاضر در جامعه نمونه، در خانواده‌هایی که متوسط درآمد آن‌ها بیش از ۳ میلیون تومان است زندگی می‌کنند که به نظر می‌رسد از لحاظ مالی از اوضاع مناسبی برخوردار هستند. اما ۳ نفر (۲ درصد) گزینه زیر یک میلیون تومان، ۱۰ نفر (۸ درصد) گزینه ۱ تا ۲ میلیون تومان و ۲۶ نفر (۲۱ درصد) گزینه ۲ تا ۳ میلیون تومان را انتخاب نموده‌اند که با توجه به افزایش هزینه‌های معیشتی در ایران، به نظر می‌رسد این افراد با فقر دست و پنجه نرم می‌کنند و این موضوع بر لزوم شناسایی عوامل مؤثر بر میزان اشتغال‌زایی بانوان بلوچ در زمینه سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر و اجرایی نمودن این عوامل توسط مسئولان ذی‌ربط تأکید دارد. تعداد ۵۷ نفر (۸۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان از راه سوزن‌دوزی کسب درآمد می‌کنند. در حالی که در بخش اشتغال پاسخ‌دهندگان، فقط ۳۵ نفر از آنان را افراد شاغل تشکیل می‌دادند. به عقیده محقق، دلیل این

تناقض در برخی از موارد میزان پایین درآمد حاصل از فعالیت در این حوزه است که باعث می‌شود افراد به عنوان شغل به آن نگاه نکنند. برخی از این بانوان به دلیل عدم وجود بازار مناسب برای فروش محصولات سوزن‌دوزی، محصولات تولیدی خود را به دلالتان سپرده تا در مرکز استان و شهرهای دیگر به فروش برسانند؛ اما پس از انتظاری طولانی، مبلغی ناچیز دریافت می‌کنند. هنگام مصاحبه محقق با برخی از افراد جامعه نمونه، این‌گونه به نظر می‌رسید که برخی از این افراد علی‌رغم کسب درآمد از طریق تولید و فروش محصولات سوزن‌دوزی، به دلیل این‌که ساعت کاری مشخصی نداشته و یا میزان درآمد ثابتی ندارند، خود را شاغل نمی‌دانند. برخی از این بانوان نیز فقط برای دوستان، همسایگان و اقوام خود سوزن‌دوزی انجام می‌دهند و در ازای آن مبلغ اندکی دریافت می‌کنند که این مورد نیز می‌تواند یکی از دلایلی که برخی از این بانوان خود را شاغل نمی‌دانند باشد. طبق نتایج، تعداد ۵۶ نفر (۸۰ درصد) از پاسخ‌دهندگان هیچ‌گونه آموزشی جهت ورود به این عرصه و تولید محصولات سوزن‌دوزی نگذرانده‌اند. طبق نتایج، درآمد حاصل از سوزن‌دوزی برای ۱۲ نفر (۱۷ درصد) از افراد جامعه نمونه، درآمد اصلی جهت گذران زندگی محسوب می‌شود. اکثر سوزن‌دوزان حاضر در جامعه نمونه، در تولید محصولات خود از نمونه کار سایر سوزن‌دوزان اقتباس می‌کنند. در این روش به دلیل اینکه محصول نهایی به روش کپی‌برداری از محصولات دیگر سوزن‌دوزان تولید می‌شود و طراحی اولیه طبق سلیقه مشتری انجام نمی‌گیرد، احتمال اینکه کیفیت کار نهایی پایین باشد وجود دارد. ۱۶ نفر (۲۳ درصد) نیز با بررسی میزان فروش محصولات سوزن‌دوزی با طرح و رنگی خاص به تولید سایر محصولات سوزن‌دوزی می‌پردازند. در این روش، هر محصولی که میزان فروش بیشتری داشته باشد، تولید آن نیز بیشتر است. تنها ۲۱ نفر (۳۰ درصد) از سوزن‌دوزان از طریق پرسش و پاسخ مستقیم با خریداران از سلیقه آنان مطلع می‌شوند. طبق مشاهدات میدانی محقق و مصاحبه با برخی از این بانوان، تعدادی از این افراد به نقش روحیات و خلق‌وخوی مشتری و اهمیت پرسش و پاسخ مستقیم از سفارش‌دهندگان جهت تصمیم‌گیری برای انتخاب طرح و رنگ متناسب با شخصیت آن‌ها اشاره نمودند. پس از بررسی میزان استفاده از راه‌های ارتباطی اینترنتی جهت فروش محصولات سوزن‌دوزی توسط پاسخ‌دهندگان، مشخص شد بیشتر آن‌ها از اینستاگرام، تلگرام و واتساپ برای فروش محصولات خود استفاده می‌کنند. تعداد ۲۵ نفر (۳۶ درصد) از افراد جامعه نمونه، با استفاده از صفحات مجازی در اینستاگرام و به اشتراک گذاشتن تصاویر محصولات خود با افرادی از سراسر دنیا، اقدام به جذب مشتری و فروش محصولات خود می‌کنند. به دلیل پرمخاطب بودن این برنامه در سراسر دنیا، احتمال جذب مشتری از کشورهای دیگر در این روش بیشتر است. ۲۸ نفر (۴۰ درصد) از پاسخ‌دهندگان با استفاده از تلگرام و واتساپ، با مشتریان خود در ارتباط هستند. ۵ نفر از افراد جامعه نمونه نیز محصولات خود را با استفاده از وبسایت‌هایی که در زمینه فروش محصولات فعالیت دارند، به مشتریان خود عرضه می‌نمایند. پس از پرسش و پاسخی که توسط محقق با

برخی از افراد جامعه نمونه انجام شد، بیشتر آن‌ها از طریق وبسایت دیوار و دی‌جی کالا اقدام به فروش محصولات خود می‌کنند. ۱۲ نفر (۱۷ درصد) از افراد نیز از هیچ‌یک از راه‌های ارتباطی اینترنتی برای فروش محصولاتشان استفاده نمی‌کنند. این افراد معمولاً یا به دستگاه تلفن هوشمند دسترسی نداشته، یا توانایی خرید بسته‌های اینترنتی برایشان دشوار است و یا در کارگاه‌های تولیدی و زیر نظر اشخاص دیگری مشغول به سوزن‌دوزی هستند.

تحلیل بخش دوم پرسشنامه شامل سوالات ۱۸ تا ۶۳ که با استفاده از طیف لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم) توسط پاسخ‌دهندگان تکمیل شده است:

نتایج این بخش نشان می‌دهد با وجود اینکه درصد بالایی از این بانوان برای ورود به عرصه سوزن‌دوزی آموزش خاصی ندیده‌اند، اما بیشتر بانوان سوزن‌دوز حاضر در جامعه نمونه، توانایی آموزش سوزن‌دوزی به علاقه‌مندان این رشته هنری را در خود می‌بینند. احتمالاً به دلیل اینکه آموزش این رشته هنری از دیرباز اغلب توسط مادرها و مادربزرگ‌ها انجام می‌شده و بانوان بلوچ میراث‌دار این ارثیه گران‌بها هستند، به راحتی می‌توانند این هنر را به علاقه‌مندان این رشته هنری آموزش دهند. تقریباً همه بانوان بلوچی که جامعه نمونه این پژوهش را تشکیل داده‌اند، مایل به داشتن درآمد مستقل هستند. ۴۲ درصد از افراد در تهیه مواد اولیه با مشکل جدی روبه‌رو هستند. حین پاسخ‌دهی افراد به این گویه، توسط محقق تأکید شد که منظور از مواد اولیه نه تنها نخ و سوزن و پارچه است، بلکه علاوه بر این‌ها، موادی مانند کفش، چرم و غیره جهت انجام تزئینات سوزن‌دوزی بر روی آن‌ها نیز مدنظر قرار دارد. برخی از افراد اشاره کردند که تولید محصولات سوزن‌دوزی آن‌ها فقط به پوشاک ختم می‌شود؛ در نتیجه دسترسی به این مواد اولیه برای این افراد تقریباً آسان می‌باشد. برخی از این افراد به عدم تولید کفش‌های مناسب برای انجام دوخت تزئینات سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر و خرید این نوع از مواد اولیه از تهران اشاره نمودند؛ اما با این وجود، این کفش‌ها جهت انجام تزئینات سوزن‌دوزی مناسب نبوده و بانوان به سختی سوزن و نخ را از رویه این کفش‌ها عبور می‌دهند. نتایج نشان می‌دهد تقریباً بیش از ۵۰ درصد محصولات سوزن‌دوزی پاسخ‌دهندگان، توسط مشتریان داخل استان خریداری می‌شود که این آمار نشان‌دهنده این است که سوزن‌دوزان در تهیه برنامه‌ای برای توسعه بازار و دسترسی مشتریان خارج از استان به محصولاتشان ناموفق بوده‌اند. در برخی از موارد به دلیل میزان کم تولید هر محصول و عدم موجودی کافی، به محض تولید، توسط مشتریانی که به محصول دسترسی داشته و سریع‌تر از دیگر مشتریان در نقاط دیگر کشور کالا را مشاهده می‌کنند، خریداری می‌شود و به دلیل عدم موجودی کافی، فروش داخل استانی محصولات بیشتر است. در مواردی نیز محصولات به دلایل مختلف در اختیار خریداران سایر استان‌ها قرار نمی‌گیرد و به همین دلیل محصولات بیشتر توسط مشتریان داخل استان خریداری می‌شود. به نظر می‌رسد سوزن‌دوزان ایرانشهری مشکلی جدی برای اینکه محصولاتشان را در

اختیار مردم شهرستان‌های دیگر قرار دهند ندارند. بیشتر این افراد به نقش جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های صنایع‌دستی و سوزن‌دوزی که در طول سال در شهرهای مختلف برگزار می‌شود در ارائه محصولاتشان به مردم شهرستان‌های دیگر اشاره نمودند. اما ۲۸ نفر نیز با این عبارت مخالف بودند. یکی از دلایل این مخالفت می‌تواند عدم توانایی حضور برخی از پاسخ‌دهندگان در این نمایشگاه‌ها باشد که دلایل مختلفی دارد. این مشکل می‌تواند یکی از عوامل خرید بیش از ۵۰ درصدی محصولات توسط مشتریان داخل استانی نیز باشد.

بیشتر افراد حاضر در جامعه نمونه، به صورت مستقیم از مشتری سفارش پذیرفته و محصولاتشان را بدون واسطه به فروش می‌رسانند. اما ۱۹ نفر (۲۷ درصد) نیز به صورت غیر مستقیم و توسط واسطه‌ها سفارشات را قبول کرده و به فروش می‌رسانند. متأسفانه ۵۴ نفر (۷۷ درصد) از پاسخ‌دهندگان به بازار مناسبی برای فروش محصولاتشان دسترسی ندارند و همین موضوع می‌تواند یکی از دلایل عمده میزان درآمد اندک برخی از سوزن‌دوزان جامعه نمونه این پژوهش از این طریق باشد. همچنین همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، یکی از دلایلی که برخی از افراد حاضر در جامعه نمونه خود را شاغل نمی‌دانند نیز می‌تواند عدم دسترسی آنان به بازار مناسب برای فروش محصولاتشان باشد. ۴۶ درصد از پاسخ‌دهندگان اذعان نموده‌اند که فقط در زمان برگزاری نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها امکان فروش محصولاتشان را دارند که این میزان می‌تواند بر این موضوع که بیشتر بانوان سوزن‌دوز جامعه نمونه به بازار مناسبی برای فروش محصولاتشان دسترسی ندارند، صحنه بگذارد. اما ۳۲ نفر (۴۶ درصد) نیز با این گویه مخالف هستند. از این بخش می‌توان به دو صورت نتیجه‌گیری نمود: یا افراد مخالف با این گویه علاوه بر فروش محصولات در نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها، به بازار مناسب دیگری نیز دسترسی دارند؛ یا این افراد توانایی حضور در این نمایشگاه‌ها را به دلایل مختلف ندارند. همان‌طور که برخی از این بانوان در گفتگوی حضوری با محقق اذعان داشتند، نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها در شهرستان ایرانشهر به صورت محدود برگزار می‌شود. در هنگام برگزاری نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها در سایر شهرستان‌ها نیز بیشتر این افراد توانایی شرکت در آن‌ها را ندارند. عده‌ای هم به فروش اینترنتی محصولاتشان از طریق صفحات مجازی در کنار فروش محصولات در زمان برگزاری نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها اشاره نمودند. نتایج نشان می‌دهد بیشتر از نیمی از پاسخ‌دهندگان برای ارسال محصولاتشان به سایر شهرها و استان‌های کشور با مانعی جدی روبه‌رو نیستند. اما ۲۰ نفر (۲۹ درصد) نیز با این گویه مخالف هستند. برخی از این افراد به سختی ارسال برخی از محصولات به دلایلی همچون ابعاد بزرگ و عدم پذیرش برخی از محصولات توسط اداره پست شهرستان به دلیل احتمال آسیب‌دیدگی (معمولاً این مشکل برای محصولات سکه‌دوزی وجود دارد) اشاره نمودند. افراد بسیاری نیز از عملکرد ضعیف اداره پست استان سیستان و بلوچستان در ارسال و تحویل مرسولات گله‌مند بودند.

بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان به اینترنت مناسب دسترسی ندارند. بیشتر این افراد، ساکن دهستان‌های اطراف ایرانشهر به‌ویژه بزمان و دامن بودند. با توجه به این که در بخش‌های پیش مشخص شد تعداد زیادی از پاسخ‌دهندگان از برنامه‌های اینستاگرام، تلگرام و واتس‌آپ جهت فروش محصولاتشان استفاده می‌کنند، احتمالاً گله‌مندی ۴۳ نفر از افراد جامعه نمونه به دلیل سرعت پایین اینترنت برای استفاده از این برنامه‌ها می‌باشد. طبق نتایج، بیشتر بانوان سوزن‌دوز جامعه نمونه به انجام کار تیمی تمایل دارند و مایل به همکاری با تیم تخصصی طراحی و تولید محصول هستند. همچنین اکثر افراد جامعه نمونه مشکلی برای تحویل به موقع سفارشات ندارند. ۶۵ نفر (۹۳ درصد) از افراد حاضر در جامعه نمونه ادعا نمودند که توانایی تحویل محصولی تمیز و باکیفیت را دارند. در این قسمت منظور از تمیزی کار، علاوه بر تمیزی دوخت، توانایی تحویل محصولی پاکیزه و بدون هیچ‌گونه آلودگی به خریدار نیز می‌باشد. این مؤلفه به‌خصوص در خریدهای اینترنتی که با پست ارسال می‌شود اهمیت ویژه‌ای دارد.

۵۷ نفر (۸۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان امکان عکاسی از محصولاتشان را دارند. با توجه به این که تعداد زیادی از پاسخ‌دهندگان را افراد جوان تشکیل داده‌اند، این که اکثر افراد حاضر در جامعه نمونه با این گویه موافق باشند قابل پیش‌بینی بود. تعداد ۱۱ نفر (۱۶ درصد) نیز به هر دلیلی امکان عکاسی از محصولاتشان را ندارند که احتمالاً یا افراد در رده‌های سنی بالا هستند و یا به دلیل عدم دسترسی به امکانات و تکنولوژی، توانایی تصویربرداری از محصولاتشان را در خود نمی‌بینند. ۵۱ درصد از افراد کاملاً بر فروش محصولات به شیوه اینترنتی مسلط بودند و ۱۷ درصد از آنان نیز بر فروش محصولات از طریق بستر اینترنت نسبتاً مسلط بودند. می‌توان حدس زد مجموع ۴۸ نفری (۶۸ درصد) که با این گویه موافق بودند را افراد جوان جامعه نمونه تشکیل داده‌اند. ۱۸ نفر (۲۶ درصد) باقی‌مانده نیز مانند توضیحات گویه قبل، احتمالاً یا افرادی در رده‌های سنی بالا هستند، یا به اینترنت و تکنولوژی دسترسی ندارند و یا از سواد کافی بی‌بهره‌اند. تعداد ۴۳ نفر (۶۱ درصد) از ۴۸ نفری (۶۸ درصد) که با فضای مجازی و فروش محصولات به شیوه اینترنتی آشنایی داشتند، از این فضا برای فروش محصولاتشان استفاده می‌کنند. به نظر می‌رسد ۵ نفر (۷ درصد) باقی‌مانده که علی‌رغم آشنایی با فضای مجازی، از این محیط برای فروش محصولاتشان استفاده نمی‌کنند، یا از اینترنت مناسب بی‌بهره‌اند و یا تمایلی به فروش اینترنتی محصولاتشان ندارند. با توجه به نتایج، از نظر جامعه نمونه مورد مطالعه، شرکت در کلاس‌های آموزشی بر افزایش میزان اشتغال بانوان بلوچ به سوزن‌دوزی تأثیرگذار است. طبق گفتگویی که با تعدادی از پاسخ‌دهندگان انجام شد، از نظر آن‌ها برخی از بانوان سوزن‌دوز ایرانشهری در زمینه طراحی محصولات، ترکیب رنگ‌ها، تنوع محصولات از نظر کاربرد، بسته‌بندی و بازاریابی محصولات دچار ضعف‌هایی هستند که اگر کلاس‌های آموزشی در این زمینه‌ها برگزار شود، می‌تواند تأثیر چشمگیری بر افزایش میزان اشتغال این بانوان داشته باشد.

به نظر می‌رسد طبق نظر پاسخ‌دهندگان، سطح سواد سوزن‌دوزان و اختصاص یارانه و حمایت‌های مالی دولت، مکانیزه نمودن و ایجاد دسترسی تعاونی‌های روستایی به نقاط فروش و ارائه فوری و بدون واسطه محصولات سوزن‌دوزی از عوامل مؤثر بر اشتغال زنان بلوچ در حوزه سوزن‌دوزی است و بر پیشبرد اقتصادی منطقه تأثیر دارد. همچنین به نظر می‌رسد طبق اتفاق نظر ۹۰ درصدی پاسخ‌دهندگان، اگر تعاونی‌های روستایی به صورت مستقیم به نقاط فروش محصولات سوزن‌دوزی دسترسی داشته و بدون واسطه اقدام به فروش این محصولات کنند، می‌توان شاهد تأثیر مثبتی بر پیشبرد اقتصاد منطقه بود. همچنین به نظر می‌رسد یکی دیگر از عوامل مؤثر بر افزایش میزان اشتغال‌زایی زنان بلوچ و پیشبرد اقتصاد منطقه، ارائه طرح‌های جدید و تولید محصولات متنوع سوزن‌دوزی طبق مد روز در کنار حفظ اصالت این هنر ارزشمند باشد. از نظر پاسخ‌دهندگان، اولویت باید با تنوع محصولات سوزن‌دوزی از نظر طرح، رنگ و کاربرد باشد و تولید محصولات طبق سلیقه مشتریان ثابت برای آن‌ها در اولویت نیست. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده تمایل آن‌ها به جذب مشتریان جدید باشد. متأسفانه به دلیل حضور اتباع بیگانه در استان سیستان و بلوچستان و قاچاق محصولات مشابه به این استان، میزان فروش محصولات تولیدی بانوان سوزن‌دوزی بلوچ کاهش پیدا کرده است. محصولات مشابه خارجی علی‌رغم کیفیت پایین، به دلیل قیمت ارزان‌تر، فروش بیشتری دارند. مجموع جمعیت موافق با ۹۶ درصد نشان می‌دهد استفاده از مواد اولیه باکیفیت و مرغوب در محصولات سوزن‌دوزی، بر غلبه بر بازار فروش محصولات مشابه بی کیفیت و ارزان خارجی و پیشبرد اقتصادی منطقه تأثیرگذار است. طبق نظر پاسخ‌دهندگان، کیفیت از قیمت نزد خریداران اهمیت بیشتری دارد. همچنین ۹۰ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند نظارت مستقیم دولت بر بازار صنایع دستی (سوزن‌دوزی) و تمرکز بر بازاریابی و صادرات محصولات، تأثیر مثبتی بر پیشبرد اقتصادی منطقه دارد. طبق توافق نظر ۹۴ درصدی پاسخ‌دهندگان، افراد حاضر در جامعه نمونه مورد مطالعه از اهمیت ورود گردشگر به استان سیستان و بلوچستان و شهرستان ایرانشهر آگاه هستند و این مورد را از عوامل مؤثر در اشتغال‌زایی زنان بلوچ به سوزن‌دوزی و پیشبرد اقتصاد منطقه می‌دانند. بنابراین علاوه بر ضرورت ایجاد امکانات رفاهی و گردشگری، بازاری مناسب جهت ارائه محصولات سوزن‌دوزی به گردشگران داخلی و خارجی نیز بسیار حائز اهمیت است. ۶۹ درصد پاسخ‌دهندگان اذعان نمودند در استان سیستان و بلوچستان و در شهر ایرانشهر، برای انجام فعالیت‌های تعاونی‌های سوزن‌دوزی با کمبود منابع مالی مورد نیاز مواجه هستند و به روند پیچیده اخذ وام و نرخ بالای سود وام‌ها اشاره نمودند. مجموع ۱۹ نفر (۲۷ درصد) از افراد معتقدند که بانوان در تعاونی‌های سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر مشارکت پایینی دارند؛ ۲۱ نفر نیز اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند و ۳۰ نفر (۴۳ درصد) نیز معتقدند که نرخ مشارکت بانوان بلوچ در تعاونی‌های سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر بالا است. طبق آمار به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت هزینه‌های تولید محصولات سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر با توجه به

میزان درآمد خانوار این افراد زیاد است. بر اساس نظر افراد، بیشتر این افراد از قیمت بالای پارچه و چرم طبیعی گلایه‌مند بودند. طبق نتایج می‌توان اظهار داشت که بانوان سوزن‌دوز شهرستان ایرانشهر با مشکلات بازاریابی و فروش محصولات تولیدی مواجه هستند و این مورد می‌تواند یکی از علل میزان پایین درآمد برخی از پاسخ‌دهندگان و اعلام خانه‌داری آن‌ها در بخش وضعیت اشتغال باشد. در بخش تأثیر دوره‌های آموزشی بر افزایش اشتغال سوزن‌دوزان ایرانشهری نیز به ذکر اهمیت این مورد توسط پاسخ‌دهندگان اشاره شد.

مجموع آراء موافق با ۷۸ درصد نشان می‌دهد زیرساخت‌های مناسب از جمله سیستم حمل و نقل و آب و برق جهت افزایش اشتغال بانوان سوزن‌دوز در این شهرستان وجود ندارد. قطعی آب و برق در تابستان برای مردم شهرستان ایرانشهر که گرمای شدیدی را در این فصل تجربه می‌کند، مشکلات بسیاری را به همراه داشته است. علاوه بر این، تعدادی از پاسخ‌دهندگان به کمبود امکانات حمل و نقل درون‌شهری و برون‌شهری و جاده‌های پرخطر جهت رفت‌وآمد اشاره نموده‌اند که این عامل می‌تواند تأثیر بسیاری در میزان اشتغال ساکنان این شهرستان داشته باشد. تعداد ۶۳ نفر (۹۰ درصد) از افراد با مشکل سرمایه در گردش و دسترسی به وام‌های بلاعوض یا نرخ پایین سود مواجه هستند. اکثر پاسخ‌دهندگان در فراهم نمودن ضامن و یا پرداخت اقساط با نرخ بالای سود با مشکل جدی مواجه هستند و به همین دلیل، توانایی دریافت وام را ندارند. برخی از پاسخ‌دهندگان در این زمینه درخواست‌هایی همچون اختصاص وام‌های بدون ضامن و بلاعوض یا نرخ پایین سود جهت راه‌اندازی کسب‌وکار و فراهم نمودن مکانی برای عرضه و فروش محصولاتشان را داشتند. مطمئناً تأمین این موارد توسط دولت، تأثیر به‌سزایی در افزایش میزان اشتغال‌زایی بانوان بلوچ در زمینه سوزن‌دوزی به همراه خواهد داشت. مجموع آراء موافق با ۸۳ درصد، نشانگر این است که افزایش نرخ باسوادی سوزن‌دوزان ایرانشهری می‌تواند عاملی مؤثر در جهت افزایش اشتغال بانوان بلوچ در شهرستان ایرانشهر باشد. بر اساس نظرات، برخی از سوزن‌دوزان شهرستان ایرانشهر از آموزش هنر خود به علاقه‌مندان این رشته امتناع ورزیده و از دادن اطلاعات لازم در این زمینه به محققان خودداری می‌نمایند. پس از گفتگوی محقق با برخی از پاسخ‌دهندگان که از سواد کافی برخوردار بودند و جويا شدن دلیل این برخورد از سوی بانوان با سطح سواد کمتر، پاسخ‌دهندگان معتقد بودن دلیل این‌گونه تعصب‌ها، تحصیلات پایین این بانوان می‌باشد. به نقل از برخی از افراد جامعه نمونه مورد مطالعه، تعدادی از سوزن‌دوزان که معمولاً در رده‌های سنی بالا قرار دارند و از سطح سواد پایینی برخوردار هستند، در برابر طراحی‌ها و ترکیب رنگ‌های جدید که توسط سوزن‌دوزان جوان‌تر طراحی می‌شود جبهه گرفته و مانع می‌شوند. به نظر می‌رسد با افزایش نرخ باسوادی در این شهرستان، چنین موانعی از سر راه سوزن‌دوزان مبتکر و خلاق برداشته شود. ۵۳ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند که در این شهرستان، کمبود نیروی ماهر در زمینه سوزن‌دوزی و دوخت

محصولات وجود ندارد. اما ۳۷ درصد از آنان نیز معتقدند که این کمبود وجود دارد. پس از گفتگوی محقق با افراد موافق با این گویه، به نظر می‌رسد با وجود این‌که در شهرستان ایرانشهر تعداد زیادی سوزن‌دوز ماهر در زمینه دوخت وجود دارد، اما برخی از این سوزن‌دوزان از مهارت کافی در زمینه طراحی محصولات کاربردی و ترکیب رنگ برخوردار نیستند. همان‌طور که قبل‌تر اشاره شد، برگزاری کلاس‌های آموزشی برای سوزن‌دوزان در این زمینه می‌تواند کارساز باشد.

۴۶ درصد از افراد علی‌رغم اینکه در بخش‌های گذشته تمایل خود را جهت انجام کار تیمی اعلام نمودند و از سرمایه در گردش محدودی برخوردار بودند، اما معتقدند که در شهرستان ایرانشهر، زیرساخت‌های مناسب برای توسعه تشکلهایی مثل تعاونی‌های صنایع‌دستی برای گسترش اشتغال وجود ندارد؛ در حالی که با تشکیل تعاونی‌ها می‌تواند علاوه بر انجام کار گروهی و جذب مشتری بیشتر، سرمایه در گردش داشته باشند و به دیگران نیز آموزش دهند. این آمار می‌تواند ریشه در عدم آگاهی پاسخ‌دهندگان و بروکراسی‌های اداری داشته باشد. با توجه به تعداد بالای افراد بدون نظر به این گویه، احتمال می‌رود برخی از پاسخ‌دهندگان در این زمینه اطلاعاتی ندارند. مطمئناً برای افزایش میزان اشتغال بانوان بلوچ در زمینه سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر، ابتدا لازم است پس از ارائه آگاهی‌های لازم به سوزن‌دوزان در رابطه با مزیت‌های تشکیل تعاونی‌ها در زمینه افزایش درآمد و میزان اشتغال به سوزن‌دوزی و کاهش ریسک و خطر فعالیت در این زمینه، زیرساخت‌های مناسب در تعاونی‌های صنایع‌دستی و به‌ویژه سوزن‌دوزی این شهرستان توسط دولت فراهم شود. با توجه به مجموع آراء مخالف با ۷۷ درصد، به نظر می‌رسد بیشتر پاسخ‌دهندگان از عملکرد دستگاه‌ها در زمینه توانمندسازی جوانان، زنان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی جهت اشتغال در زمینه صنایع‌دستی و سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر رضایت کافی ندارند. اتفاق نظر ۸۰ درصدی آراء نشان‌دهنده عدم دسترسی همگان به منابع و امکانات مورد نیاز جهت اشتغال در زمینه سوزن‌دوزی در شهرستان ایرانشهر و دهستان‌های اطراف آن و عدم برنامه‌ریزی مناسب جهت رفع این مشکل می‌باشد. اتفاق نظر ۷۳ درصدی آراء به تمایل این افراد به ورود جامعه دانشگاهی و افراد تحصیل‌کرده جهت رفع مشکلات بخش صنایع‌دستی استان سیستان و بلوچستان و به‌ویژه شهرستان ایرانشهر، اشاره دارد.

همچنین ۷۰ درصد از پاسخ‌دهندگان از برنامه‌های تعاونی‌های شهرستان ایرانشهر در زمینه توسعه مشاغل خانگی، خوداشتغالی و کسب‌وکارهای خرد رضایت کافی ندارند. اکثر پاسخ‌دهندگان (۸۱ درصد) معتقدند برنامه‌ریزی مناسبی جهت بازاریابی محصولات سوزن‌دوزی در بخش تعاون استان سیستان و بلوچستان وجود ندارد. برخی از پاسخ‌دهندگان به برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه بازاریابی توسط مرکز رشد شهرستان ایرانشهر، اداره کار و رفاه اجتماعی و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان ایرانشهر اشاره نمودند؛ اما به دلیل عدم حمایت‌های لازم جهت ورود سوزن‌دوزان

به بازار کار و عدم وجود بازار مناسب جهت فروش محصولات سوزن‌دوزی، این دوره‌ها را بی‌فایده شمردند. همچنین ۸۳ درصد از افراد جامعه نمونه مورد مطالعه معتقدند برنامه‌ریزی مناسب جهت صادرات محصولات سوزن‌دوزی در بخش تعاون استان سیستان و بلوچستان وجود ندارد. صادرات محصولات سوزن‌دوزی بلوچ به صورت چمدانی و سفارشی صورت می‌گیرد و تاکنون برنامه منسجمی جهت صادرات گمرکی این محصولات، طراحی و اجرا نشده است. ۸۰ درصد از پاسخ‌دهندگان نیز معتقدند در استان سیستان و بلوچستان تاکنون برنامه منسجمی برای آموزش نیروی انسانی در راستای توسعه سوزن‌دوزی اجرا نشده است. یکی از تأثیرگذارترین عوامل در زمینه توسعه اقتصادی هر کشور، افراد آموزش‌دیده و متخصص هستند. اگر افراد موجود در هر بخش از توانایی‌های لازم در رشته تخصصی خود برخوردار باشند، آموزش ضرورت چندانی ندارد؛ اما اگر افرادی که در زمینه خاصی مشغول به فعالیت هستند از دانش و مهارت‌های لازم و مناسب برخوردار نباشند، آموزش آن‌ها جهت بهره‌وری هر چه بیشتر ضروری است. با توجه به این که بانوان بلوچ از کودکی تحت آموزش مادران و مادرزبانان خود هنر اصیل سوزن‌دوزی را فرا می‌گیرند، به نظر می‌رسد از نظر مسئولان ذی‌ربط، آموزش نیروی انسانی در این زمینه ضرورتی نداشته باشد. اما با توجه به سرعت رشد تکنولوژی و تنوع بازار عرضه و تقاضای محصولات صنایع دستی در دنیا، حتی افراد ماهر و متخصص نیز جهت به روز بودن اطلاعات و توسعه سوزن‌دوزی، نیازمند دریافت دانش و مهارت بیشتری هستند. همچنین با توجه به نتایج پرسشنامه، به دلیل این که بیشتر سوزن‌دوزان شهرستان ایرانشهر به روش تجربی به انجام سوزن‌دوزی می‌پردازند، برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه آشنایی با روش‌های علمی و نوین و آشنایی با ترکیب رنگ‌ها و طراحی متنوع محصولات از بعد زیبایی‌شناختی و با توجه به سلیقه مشتریان و آموزش‌هایی برای توسعه مهارت‌ها در زمینه استفاده از فضای مجازی برای فروش محصولات و بازاریابی ضروری است.

طبق نتایج به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان معتقدند در استان سیستان و بلوچستان زمینه‌های لازم برای ایجاد زنجیره تأمین محصولات سوزن‌دوزی با هدف افزایش اشتغال و درآمد وجود دارد. با توجه به این که برخی از مواد اولیه سوزن‌دوزی همچون پارچه و نخ تقریباً به راحتی در استان سیستان و بلوچستان یافت می‌شود و تعداد زیادی از بانوان این استان خصوصاً در شهرستان ایرانشهر در حرفه سوزن‌دوزی مشغول به فعالیت هستند، می‌توان اظهار نمود که طبق نظر حدود ۵۶ درصد از پاسخ‌دهندگان، در استان سیستان و بلوچستان برخی از زمینه‌های لازم برای ایجاد زنجیره تأمین محصولات سوزن‌دوزی با هدف افزایش اشتغال و درآمد وجود دارد. اما از آنجایی که تهیه تمامی مواد اولیه جهت تولید محصولات متنوع سوزن‌دوزی در استان سیستان و بلوچستان به آسانی میسر نیست و علاوه بر آن، جایگاه ثابت و بازارچه دائمی صنایع دستی در تمامی شهرهای استان سیستان و بلوچستان وجود ندارد، می‌توان نتیجه گرفت که بخشی از زمینه‌های لازم برای ایجاد زنجیره تأمین

محصولات سوزن‌دوزی نیز در استان وجود ندارد. علاوه بر این موارد، کمبود نیروی ماهر در زمینه فروش و بازاریابی محصولات سوزن‌دوزی نیز نشان‌دهنده عدم وجود زمینه‌های لازم ذکر شده در این بخش با هدف افزایش اشتغال و درآمد می‌باشد. بنابراین علی‌رغم پتانسیلی که برای ایجاد زنجیره تأمین محصولات سوزن‌دوزی در استان وجود دارد، اما از این امکانات به خوبی بهره‌برداری نشده است. برای مثال، با وجود این که کارخانه‌های بافت بلوچ و تولید نخ در زابل منابع مناسبی جهت تأمین مواد اولیه سوزن‌دوزی در استان هستند، اما نخ و پارچه موجود در بازار استان سیستان و بلوچستان از شهرهای دیگر نیز تأمین می‌شود. در صورتی که با وجود چنین امکاناتی، ایجاد زنجیره تأمین به راحتی امکان‌پذیر است و این موضوع به کاهش هزینه‌های تولیدی محصولات سوزن‌دوزی و افزایش اشتغال در استان نیز کمک شایانی می‌کند. به نظر می‌رسد از نظر اکثر پاسخ‌دهندگان، تعداد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی که مهارت لازم برای ورود به بازار کار را ندارند، در شهرستان ایرانشهر رو به افزایش است. در گفتگوی محقق با برخی از پاسخ‌دهندگان که صاحب تولیدی‌های سوزن‌دوزی بودند، این بانوان اظهار نمودند که در مجموعه تولیدی خود، به تعدادی طراح و متخصص جهت ترکیب‌بندی رنگ‌ها و طراحی محصولات نیازمند هستند؛ اما متأسفانه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی که در رشته‌های مرتبط تحصیل نموده‌اند، از مهارت لازم برای ورود به بازار کار برخوردار نیستند که این موضوع نشان می‌دهد دانشگاه‌ها به نیازهای بازار کار توجهی ندارند. علاوه بر آن، در استان سیستان و بلوچستان با محدودیت رشته‌های دانشگاهی مرتبط با طراحی لباس و دوخت و به‌ویژه سوزن‌دوزی مواجه هستیم. بنابراین برنامه‌ریزی منسجم جهت آموزش نیروی انسانی جهت توسعه سوزن‌دوزی، شامل این بخش نیز می‌شود.

متأسفانه در سال‌های اخیر به دنبال ورود تعداد زیادی از اتباع بیگانه به استان سیستان و بلوچستان و به دلیل نزدیکی به مرز، بخش زیادی از محصولات سوزن‌دوزی بانوان بلوچ ایرانشهری توسط اتباع بیگانه باکیفیت و قیمت پایین‌تر و در نتیجه سرعت بیشتر انجام می‌شود. به طوری که در بازار شهرستان ایرانشهر و در مرکز استان، اکثر محصولات سوزن‌دوزی که طرح و رنگ سوزن‌دوزی بلوچ دارد، به صورت افغان‌دوز هستند که علاوه بر لطمه وارد کردن به اصالت سوزن‌دوزی بلوچ به دلیل کیفیت پایین، به بازار فروش محصولات سوزن‌دوزی تولید شده به دست بانوان بلوچ شهرستان ایرانشهر نیز آسیبی جدی وارد نموده است. به نظر می‌رسد اتفاق نظر ۸۷ درصدی آراء نیز تأییدی بر صحت این ماجرا باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به این که سوزن‌دوزی بلوچ مختص زنان این ناحیه می‌باشد، شناسایی موانع و مشکلات آن‌ها در این زمینه و به‌کارگیری راهکارهای مفید برای رفع موانع شناسایی شده بر سر راه سوزن‌دوزی شهرستان ایرانشهر

می‌تواند علاوه بر توانمندی و اشتغال‌زایی زنان این شهرستان، زمینه‌های رشد و توسعه اقتصادی این منطقه را نیز فراهم کند. زیرا رشد و توسعه اقتصادی یکی از دستاوردهای مهم صنایع دستی برای کشورهای خواهان توسعه اقتصادی است. مهم‌ترین چالشی که در راه رسیدن به این هدف قرار دارد، ایجاد فرصت شغلی و اشتغال‌زایی برای جوانان می‌باشد. اگر در این راستا از صنایع دستی کمک گرفته شود، می‌توان با تکیه بر امکانات داخلی کشور و سرمایه‌گذاری اندک شاهد اشتغال جمعیت جوان در ابعاد گسترده‌ای بود. با توجه به این که در منطقه مورد مطالعه، زنان تقریباً نیمی از جمعیت و منابع انسانی را به خود اختصاص داده‌اند، لذا بررسی عوامل تأثیرگذار بر میزان اشتغال‌زایی آن‌ها از ابعاد مختلف، ارائه راهکارهای مفید با توجه به شرایط مختلف و عملی ساختن آن‌ها می‌تواند توسعه اقتصادی منطقه را به همراه داشته باشد. طبق یافته‌های پژوهش و نتایجی که پیش‌تر شرح داده شد، می‌توان به صورت خلاصه عواملی را به شرح زیر در جهت افزایش میزان اشتغال‌زایی زنان بلوچ در حوزه سوزن‌دوزی و پیشبرد اقتصاد منطقه پیشنهاد نمود:

اختصاص حقوق ثابت به سوزن‌دوزان فعال و تضمین خرید محصولات به قیمت منصفانه، بهبود پوشش‌دهی اینترنت در دهستان‌های شهرستان ایرانشهر، در نظر گرفتن وام‌های حمایتی با نرخ پایین سود توسط دولت برای تهیه تلفن همراه هوشمند، اختصاص بسته‌های اینترنت با قیمت و سرعت مناسب و برگزاری دوره‌های آموزشی با محوریت بازاریابی اینترنتی، برخورد با مشتری از راه دور، بسته‌بندی، فروش و ارسال باکیفیت محصولات، برگزاری کلاس‌های آموزشی به منظور یادگیری نحوه صحیح ایده‌پردازی، طراحی محصولات با طرح‌ها و کاربردهای متنوع و زیبایی‌شناسی و ترکیب صحیح رنگ‌ها توسط اساتید مجرب این حوزه به بانوان سوزن‌دوز، برگزاری آزمون‌هایی جهت سنجش توانایی بانوان سوزن‌دوز به منظور آموزش به دیگران و حفظ سطح کیفی این رشته، جلب مساعدت سرمایه‌گذاران و راه‌اندازی زنجیره تأمین مواد اولیه در استان سیستان و بلوچستان و در نتیجه کاهش هزینه‌های تولیدی محصولات سوزن‌دوزی و افزایش اشتغال در استان، برگزاری نمایشگاه‌ها در شهرهای مختلف و حمایت از سوزن‌دوزان ماهر و فعال برای شرکت در نمایشگاه‌های کشورها و استان‌های مختلف و فراهم نمودن شرایط جهت سفر و اسکان آن‌ها توسط نهادهای ذی‌ربط، ایجاد تعاونی‌های صادرکنندگان محصولات سوزن‌دوزی و امضای تفاهم‌نامه‌هایی جهت همکاری با اداره پست و فراهم نمودن شرایط لازم برای بسته‌بندی و ارسال ایمن محصولات به نقاط مختلف، نظارت مستقیم نهادهای دولتی و جمع‌آوری محصولات سوزن‌دوزان توسط این نهادها و تضمین خرید محصولات آن‌ها به قیمت منصفانه، ایجاد بازارچه‌های دائمی محصولات صنایع دستی در شهرهای مختلف استان و تخصیص غرفه‌های فروش به سوزن‌دوزان ماهر و فعال، برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه طراحی محصولات نوآورانه، ترکیب رنگ‌ها، تنوع محصولات از نظر کاربرد، بسته‌بندی و بازاریابی محصولات، افزایش نرخ باسوادی در شهرستان ایرانشهر، برنامه‌ریزی منسجم جهت آموزش نیروی انسانی جهت توسعه سوزن‌دوزی،

اختصاص یارانه و حمایت‌های مالی دولت، مکانیزه نمودن و ایجاد دسترسی تعاونی‌های روستایی به نقاط فروش و ارائه فوری و بدون واسطه محصولات سوزن‌دوزی، ارائه طرح‌های جدید و تولید محصولات متنوع سوزن‌دوزی طبق مد روز، استفاده از مواد اولیه مرغوب، نظارت مستقیم دولت بر بازار صنایع‌دستی (سوزن‌دوزی) و تمرکز بر بازاریابی و صادرات محصولات، رونق صنعت گردشگری و تمرکز بر جذب توریسم خارجی توسط دولت، در نظر گرفتن وام‌های بدون بهره و یا نرخ پایین سود با شرایط آسان برای سوزن‌دوزان ماهر و فعال، برگزاری دوره‌های آموزشی برای بانوان به‌منظور مدیریت تعاونی‌ها و اطلاع‌رسانی از مزایای آن، بهبود سیستم حمل‌ونقل و آب و برق، نظارت دولت به‌صورت مستقیم بر تولید و بازار فروش محصولات سوزن‌دوزی بلوچ که به دست بانوان بلوچ تولید شده.

در صورت به‌کارگیری پیشنهادات ارائه شده در این پژوهش، سوزن‌دوزی بلوچ می‌تواند در پیشبرد اقتصاد منطقه بسیار تأثیرگذار باشد.

تقدیر و تشکر

این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه انجام شده در دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد و بدین وسیله از زحمات اساتید محترم دانشکده هنر و معماری، دانشکده مدیریت و اقتصاد و همچنین تمامی عزیزانی که در این مسیر ما را همراهی نمودند سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- بلوکباشی، علی و احسان یارشاطر، ۱۳۸۳، *پوشاک در ایران زمین*، ترجمه پیمان متین، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر.
- پایتختی اسکویی، سید علی، طبقچی اکبری، لاله. (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر تحریم بر وضعیت اشتغال زنان در ایران»، زن و مطالعات خانواده، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۷_۲۱.
- حافظنیا، محمدرضا، ۱۳۹۴، خلاصه کتاب مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تدوین علیرضا محمدی‌پور.
- رضوانی‌منش، راضیه، ۱۳۹۷، توسعه پایدار کارآفرینی بانوان در حوزه مد و پوشاک، با تأکید بر هنرهای سنتی (مطالعه موردی: سوزن‌دوزی بلوچستان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س).
- رئیزی، نور محمد، ۱۳۹۲، بررسی عوامل موثر بر توسعه‌گذاری و بازاریابی صنایع‌دستی (مطالعه موردی سوزن‌دوزی سیستان و بلوچستان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۸۷). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، چاپ پانزدهم،

مؤسسه انتشارات آگاه تهران.
سید صدر، سید ابوالقاسم، ۱۳۸۶، *دایره‌المعارف هنرهای صنایع دستی و حرف مربوط به آن*، چاپ اول، انتشارات سیمای دانش، تهران.
علیایی، محمد صادق، ۱۳۸۱، بررسی ویژگی‌های اقتصادی_اجتماعی و فرهنگی زنان روستایی و رابطه آن با سهم آنان در درآمد خانوار: مورد شهرستان دیواندره، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
مطیعی لنگرودی، سید حسن، مرادی، محمود، ۱۳۸۴، «جایگاه صنایع در فرآیند صنعتی‌سازی و توسعه روستایی بخش مرکزی شهرستان بیرجند»، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۳.
نمازیان، ریحانه، ۱۴۰۰، بررسی عوامل مؤثر در کارآفرینی زنان در کسب و کار خانگی در شهر کرمان (مورد مطالعه پته‌دوزی شهر کرمان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۷۰۰ سوزن دوز در ایرانشهر بطور سازمان یافته فعالیت دارند - ایرنا(irna.ir) ، تاریخ آخرین دسترسی: ۱۴۰۱/۳/۱۶.

Erarслан, I., Akman, V., & Kizil, C. E. V. D. E. T, 2021, Determinations and Recommendations for Increasing Women Employment in Turkey: An Economical and Financial Discussion.